

ЕВОЛЮЦІЯ ПРОЦЕСУ РОЗШИРЕННЯ ТА ІНТЕГРАЦІЇ У ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ

Засновуючись на аналізі установчих документів ЄС і досліджень учених різних галузей наук, у статті аналізується процес розширення й інтеграції у Західній Європі від закінчення Другої світової війни і до сьогодні, звертаючи увагу на сучасний стан об'єднання континенту та останнє розширення ЄС 1 липня 2013 р.

Ключові слова: Західна Європа, Європейський Союз, європейська інтеграція, розширення ЄС, договори ЄС.

Основываясь на анализе учредительных документов ЕС и исследований ученых различных отраслей наук, в статье анализируется процесс расширения и интеграции в Западной Европе с момента окончания Второй мировой войны и до настоящего времени, обращая внимание на современное состояние объединения континента и последнее расширение ЕС 1 июля 2013 г.

Ключевые слова: Западная Европа, Европейский Союз, европейская интеграция, расширение ЕС, договоры ЕС.

This research is based on the analysis of the constituent documents of the EU and results of researches of scientists from different branches of sciences. Still we note that the need remains in the characteristic of the process of enlargement and integration in Europe, paying attention on the current state of unification of the continent and the latest EU enlargement on the 1st of July, 2013.

Key words: Western Europe, European Union, European integration, EU enlargement, EU treaties.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Європейська інтеграція сучасного зразка почалася після Другої світової війни. Враховуючи те, що ідея європейської інтеграції не є новою, адже до думки про об'єднання Європейського континенту зверталися такі видатні мислителі, як Ж.-Ж. Руссо, І. Кант та інші, наголосимо на тому, що саме після Другої світової війни те об'єднання Європейського континенту, що призвело до створення Європейського Союзу в його сучасній формі, можна назвати найбільш успішною та найбільш досліджуваною спробою європейської інтеграції. У зв'язку з тим, що починаючи з 1990-х рр. відбувалося формування і реалізація державної євроінтеграційної політики України, актуальним є характеристика довготривалого процесу інтеграції та розширення в Західній Європі, що призвело до створення сучасного ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Автор спирається, по-перше, на договірно-правову базу інтеграції держав Європи, а також на результати досліджень цього процесу вітчизняних науковців з політичних (М. Басараба, В. Дем'янця, Л. Кіцили, В. Копійки, О. Ковальнової, Л. Ярової), історичних (Т. Герасимчука, В. Завадського, С. Кіш), юридичних (І. Березовської, О. Лаби, М. Микієвича, В. Муравйова, Н. Стор) наук та інших учених.

Виділення невирішених раніше аспектів загальної проблеми, яким присвячується стаття. Засновуючись на аналізі установчих документів ЄС і досліджень учених різних галузей наук зауважимо, що

залишається потреба в характеристиці процесу розширення й інтеграції в Європі, звертаючи увагу на сучасний стан об'єднання континенту та останнє розширення ЄС 1 липня 2013 р.

Звідси, **мета статті** полягає в характеристиці процесу розширення й інтеграції в Західній Європі, що призвело до сучасного стану об'єднання більшості європейського континенту в Європейський Союз та його останнього розширення 1 липня 2013 р.

Виклад основного матеріалу дослідження. Британського політик У. Черчилль у 1946 р. у промові «Прокинься, Європа!», яку він зробив у м. Цюрих (Швейцарія), призвав до єдності європейських держав-переможців та переможених і створенню Сполучених Штатів Європи. У 1948 р. Гаазький конгрес Європи, незважаючи на існуючі протиріччя, ухвалив програму об'єднання Європи, що була викладена в Європейському маніфесті, і створив Європейський рух. В основу плану будівництва об'єднаної Європи було покладено ідеї «Батьків-засновників» Європейських співтовариств – французьких політиків Р. Шумана і Ж. Монне, які розробили в 1950 р. «Декларацію Шумана» і Договір про створення Європейського співтовариства вугілля та сталі [2, с. 103]. Договір про створення Європейського співтовариства вугілля та сталі був підписаний 18 квітня 1951 р., вступив у дію 23 липня 1952 р. та втратив чинність 23 липня 2002 р. Його метою було створення взаємозалежності у сфері вугілля і сталі, щоб одна держава більше не могла

мобілізувати свої збройні сили в секреті від інших держав.

Шість держав-засновників європейської інтеграції, а також учасники Європейського співтовариства вугілля та сталі (Франція, ФРН, Бельгія, Люксембург, Нідерланди та Італія) підписали Римський договір [17] 25 березня 1957 р., що вступив у силу 1 січня 1958 р. Цей договір створив Європейське Економічне Співтовариство (ЄЕС) для розширення європейської інтеграції на різні сфери економічної співпраці. Центральним елементом Римського договору було створення спільний ринку, що залишається одним з основних компонентів ЄС. Термін «спільний ринок» має кілька конотації в Європейському Союзі. Цей термін колись використовувався як синонім для Європейського економічного співтовариства (ЄЕС), що була однією з організацій, яка розвинулася в Європейський Союз. Це також термін, що відноситься до ринкової інтеграції країн-учасниць у рамках ЄС. У цьому відношенні терміни «єдиний ринок», «внутрішній ринок», або «єдиний європейський ринок» на сьогодні більш широко використовується. Спільний ринок спрямований на об'єднання економік держав-учасниць шляхом створення митного союзу (за допомогою усунення внутрішніх тарифних бар'єрів і створення єдиного зовнішнього тарифу на товари, що надходять з-за меж загального ринку), шляхом апроксимації економічної політики, а також шляхом надання права вільного пересування людей, товарів, послуг і капіталу всередині держав-учасників. Митний союз був введений у дію до 1968 р., але інші елементи спільного ринку виявилися більш спірним і розвивалися повільніше [11].

У 1985 р. було створено Європейську раду глав держав та урядів, яка ухвалила важливий документ – Єдиний Європейський Акт, що прискорив інтеграцію держав-членів співтовариства у сфері економіки, соціальної політики, фінансів, наукових досліджень, технології, екології, а також зовнішньої політики (включаючи економічні і політичні аспекти безпеки). Єдиний Європейський Акт дещо розширив компетенцію наднаціональних органів співтовариства (Комісії та Європейського парламенту) і сприяв просуванню держав-членів співтовариства до створення об'єднання федеративного типу [9, с. 237]. Єдиний Європейський Акт [16] був підписаний 17 лютого 1986 р. у Люксембурзі та 28 лютого у Гаазі, а вступив в силу 1 липня 1987 р. Його ухвалення мало на меті реформування інститутів Європейського Співтовариства через вступ до нього Іспанії та Португалії, а також, окрім іншого, покращити ефективність і швидкість ухвалення рішень, готуючись до функціонування єдиного ринку в ЄС.

Європейський Союз був створений на основі Європейських Співтовариств у 1992 р. Договором про Європейський Союз, відомим також як Маастрихтський договір [18], що був підписаний 7 лютого 1992 р. та вступив в силу 1 листопада 1993 р. Це призвело до інституціоналізації політичного співробітництва держав-членів.

Створення ЄС у 1992 р. Енциклопедія менеджменту називає «найбільшим кроком до теперішнього часу до справжньої економічної інтеграції між його членами» [13]. Відповідно до Словника Американської історії,

ЄС – це політична та економічна конфедерація європейських країн [14]. Зазначимо, що від початкових етапів європейської інтеграції і 1950-х рр. держави Європи працювали над зміцненням економічної інтеграції її членів інтеграційного об'єднання. Однією з цілей було досягнення повної економічної інтеграції та введення єдиної європейської валюти. 30 червня 2002 р. було створено Економічний і валютний союз у Європейському Союзі. Таким чином, ЄС на сучасному етапі являє собою найвищий рівень економічного інтеграційного об'єднання.

Відповідно до аналізу вітчизняного доктора юридичних наук М. Микієвича, згідно з Договором про Європейський Союз ЄС засновується на базі Європейських Співтовариств» (ч. III ст. 1), тобто останні продовжують бути основою для його функціонування. Крім того, цей договір створив нову структуру Об'єднання, побудовану на так званих трьох «опорах» (pillars): перша опора – Європейські Співтовариства разом з положеннями про створення Економічного і Монетарного Союзу як вищої ланки економічної інтеграції; друга опора – спільна зовнішня політика та політика безпеки; і третя – співробітництво у сферах внутрішніх справ та правосуддя [7, с. 1]. Головною метою цього Договору можна назвати підготовку для створення Європейського валютного союзу шляхом введення спільної валюти Євро, а також запровадження елементів політичного союзу, наприклад, через ініціювання спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС.

Так, стаття В Маастрихтського договору зазначає, що ЄС засновується на таких цілях: «сприяти економічному та соціальному прогресу, збалансованого та стійкого розвитку, зокрема через створення зони без внутрішніх кордонів шляхом підсилення економічного і соціального зближення, а також шляхом заснування економічного та валютного союзу, що в кінцевому рахунку включає введення єдиної валюти відповідно до положень цього Договору; для ствердження своєї ідентичності на міжнародній арені, зокрема через впровадження спільної зовнішньої політики та політики безпеки, включаючи остаточне формування спільної політики безпеки, що може з часом призвести до спільної оборони; підсилити захист прав та інтересів громадян його Держав-Членів через запровадження громадянства Союзу; розробити тісну співпрацю в питаннях судочинства та внутрішніх справ» [18].

Варто враховувати те, що на початку 1990-х рр., за визначенням вітчизняного кандидата історичних наук Т. Герасимчук, «перед ЄС постали такі основні проблеми: 1) визначити та юридично оформити основні принципи приєднання країн ЦЄ; 2) провести інституційну реформу; 3) знайти фінанси для надання допомоги країнам-кандидатам; 4) змінити деякі напрямки політики, в першу чергу Спільної сільськогосподарської політики й політики економічного та соціального єднання» [1, с. 16].

Відтак, як відзначає український доктор юридичних наук В. Муравйов, подальші зміни в організаційно-правовий механізм європейської інтеграції згідно з Договором про Європейський Союз були внесені Амстердамськими консолідованими договорами про ЄС та заснування Європейського співтовариства

1997 р. На його думку, вони стали якісно новим етапом у розвитку правового механізму європейської інтеграції, визначаючи основу його функціонування в сучасний період [8, с. 7]. Амстердамський договір [19], що був підписаний 2 жовтня 1997 р. та вступив в силу 1 травня 1999 р., ставив за мету реформування інститутів ЄС для підготовки вступу нових держав-членів з Центральної та Східної Європи.

На жаль, цей механізм було згодом визнано непридатним для забезпечення інтеграції у Євросоюз нових держав з Центральної та Східної Європи [8, с. 7; 10, с. 10]. Тому у 2001 р. був підписаний Ніццький договір [20], спрямований на реформування інституційного механізму ЄС у зв'язку із запланованим у 2004 р. його розширенням на Схід, тобто інтеграцією нього 10 нових держав: Естонії, Латвії, Литви, Угорщини, Чехії, Словаччини, Кіпру, Мальти, Словенії, Польщі [8, с. 7]. Водночас, у ньому були вирішені проблеми інституційної реформи – встановлена чисельність і склад інституцій ЄС після завершення розширення, розподіл голосів у Раді, порядок застосування принципу кваліфікованої більшості і т. д. [10, с. 10].

29 жовтня 2004 р. у Римі був підписаний «Договір, що встановлює Конституцію для Європи» [12]. Цей документ закріплював базові принципи існування та функціонування, а також мету, цінності і програму подальшого розвитку інтеграційних процесів на Європейському континенті в цілому [10, с. 10]. Так, у розділі 1 «Визначення та цілі Союзу», статті 2 «Цінності Союзу» зазначено: «Союз заснований на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини. Ці цінності є спільними для Держав-Членів і суспільствах плюралізму, толерантності, правосуддя, солідарності та недискримінації» [12, с. 9]. Стаття 3 «Цілі Союзу» визначає, що «метою Союзу є сприяння миру, його цінностям та добробуту громадян» [12, с. 9], а також «сприяння економічній, соціальній та територіальній єдності, а також солідарності між Державами-Членами» [12, с. 10]. У статті 4 «Фундаментальні свободи та недискримінація» відзначено: «вільне пересування людей, товарів, послуг та капіталу, а також свобода заснування будуть гарантовані в Союзі та Союзом відповідно до положень Конституції» [12, с. 10]. Зрештою потрібно зазначити, що важливі положення закріплені у статті 5 «Відносини між Союзом та Державами-Членами», а саме: «Союз поважатиме національні ідентичності Держав-Членів, притаманні їх фундаментальним структурам, політичним та конституційним, включені в регіональне і місцеве самоуправління. Він поважатиме їх основні державні функції, включаючи ті, що гарантують територіальну цілісність держави, а також ті, що допомагають підтримувати закон і порядок, охороняти міжнародну безпеку» [12, с. 10-11]. Однак Конституція для Європи не вступила в силу через те, що її не було ратифіковано на референдумах у Франції та Нідерландах. Отож, подальша політична інтеграція в ЄС, після успішної економічної інтеграції зі створенням єдиного ринку і єдиної європейської валюти, не відбулася.

Натомість, для подальшого розвитку ЄС після нератифікації Конституції для Європи 13 грудня 2007 р.

було підписано Лісабонський договір [21], який вступив в силу 1 грудня 2009 р. Його метою було зробити ЄС більш демократичною та ефективною структурою з 27 державами-членами, що було схожим до Конституції для Європи завданням. Для більш дієвої системи управління в розширеному Союзі цей договір пояснив, які функції та владні повноваження належать ЄС, які – Державам-Членам ЄС, а які є спільними.

Відтак, «особливістю зародження та розширення інтеграційних процесів у Європі ХХ століття є зумовленість конституювання скоординованої поведінки держав не політичними, а економічними факторами, основними серед яких стали сприяння економічному розвитку, росту зайнятості, підвищення рівня життя населення» [6, с. 10]. Більш того, на переконання доктора історичних наук Є. Кіш, «головною константою реально діючої ефективної стратегії ЄС, як і в часи заснування, так і на сьогодні – залишається вдале, оптимальне поєднання політичного прогресу з економічним і соціальним прогресом у контексті врахування об'єктивних реалій історичного розвитку ЄС» [4, с. 18].

На думку вітчизняного економіста К. Кейданського, «досвід європейської інтеграції свідчить, що еволюція її форм відбувається лише в певній послідовності – від простих форм до складних, і що для успішної реалізації процесу економічної інтеграції необхідна присутність «достатніх» економічних та суспільно-політичних передумов: близькість країн, що інтегруються, за рівнем економічного та технологічного розвитку; наявність у країнах-учасниках економічної інтеграції достатньо розвинутої ринкової економіки; зорієнтованість інтеграційних зв'язків на підтримання відкритого, рівноправного та взаємовигідного партнерства; знаходження при владі у країнах-партнерах однотипних демократичних режимів» [3, с. 5]. Отож, варто враховувати еволюційний процес європейської інтеграції та ті фактори, що визначили її успіх.

У ХХІ столітті Європейський Союз є високо інтегрованим економічним ринком з понад 450 мільйонів споживачів. Це потужний торговий блок і багато неєвропейських підприємств корегують свою продукцію з метою дотримання економічних норм, встановлених у рамках ЄС [11]. ЄС являє собою останню і найбільш успішну в ряді зусиль з об'єднання Європи, у тому числі численні спроби забезпечити єдність силою зброї, наприклад, як походами Наполеона Бонапарта або ж під час Другої світової війни. Енциклопедія менеджменту визначає ЄС як «економічну і політичну федерацію, що складається з двадцяти семи країн-членів (вже 28 членів – авт.), які виробляють єдину політику в декількох областях [13]. З 1990-х рр. зростає дискусія про те, що європейська інтеграція повинна бути вище всіх політичних і культурних, а не тільки економічних питань. Деякі європейські мислителі, в тому числі британець Дж. Деланті та німець Ю. Хабермас, наголосили на необхідності створення спільного політичного форуму, «європейського демосу», де всі жителі континенту змогли б взяти участь у процесі ухвалення рішень [15]. Все ж таки, хоча політична інтеграція в ЄС просувається набагато повільніше ніж економічна,

а інтеграційні процеси відбуваються у різних регіонах світу, але найповніше та найінтенсивніше були започатковані та продовжуються в Європі.

Кандидат юридичних наук О. Лаба узагальнила, що від утворення і протягом всієї історії ЄС піддавався впливу двох центробіжних сил: розширення і поглиблення. На її думку, сучасний етап інтеграції на Європейському континенті доводить, що врешті-решт взяло гору прагнення до об'єднання максимально можливої, однак й чітко окресленої кількості держав-учасників [6, с. 12]. З цим можна не погодитись, адже, по-перше, в установчих документах ЄС немає обмеження кількості його держав-членів, а, по-друге, практика свідчить про продовження залучення нових держав-членів ЄС. Так, у другому десятилітті XXI століття це держави Західних Балкан, перша з яких – Хорватія стала членом ЄС 1 липня 2013 р. Крім того, державами-кандидатами на вступ до ЄС (станом на 2013 р.) є: Чорногорія, Сербія, Колишня Югославська Республіка Македонія, Ісландія і Туреччина. Потенційними державами-кандидатами на вступ ЄС визнає Албанію, Боснію та Герцеговину, а також Косово.

Український доктор політичних наук В. Копійка прослідкував взаємозалежний характер процесу розширення і поглиблення інтеграції на основі аналізу розширень ЄС: «просторове розширення стимулює прискорення та поглиблення європейської інтеграції, тоді як її перехід на більш високий рівень створює сприятливі умови для подальшого розширення» [5, с. 18], при цьому «послідовне розширення географічних рамок ЄС закономірно супроводжується ускладненням механізму розширення у зв'язку з еволюцією інтеграційного співробітництва в напрямку поступового домінування принципів наднаціонального будівництва» [5, с. 18]. Більш того, «регулярне розширення надає ЄС кількісної ваги, але одночасно робить його більш

неоднородним і ставить зростання політичної ваги у залежність від здатності ЄС уникнути послаблення його внутрішньої згуртованості та єдності і готовності протистояти новим викликам та ризикам, що постали в постбіполярний період» [5, с. 1]. Очевидно, що розширення є важливою частиною стратегії ЄС, однак цей напрямок містить у собі певні виклики для сталого розвитку Євросоюзу.

Відтак, варто звернути увагу на те, що процес об'єднання Європи полягав не лише в інтеграції різних сфер життя, що було проаналізовано вище, шляхом прийняття так званих «договорів про заснування», а й в географічному розширенні його меж за рахунок вступу до Європейських Співтовариств/Європейського Союзу нових держав, з приводу чого укладалися окремі договори, так звані «договори про вступ».

Йдеться про те, що до шести держав-засновників ЄС (Франції, ФРН, Бельгії, Люксембургу, Нідерландів та Італії) згодом приєдналися ще двадцять дві держави (станом на 2013 р.). Так, у 1973 р. до ЄС вступили Велика Британія, Ірландія та Данія (Договір про вступ Данії, Ірландії та Сполученого Королівства від 1972 р.); у 1981 р. – Греція (Договір про вступ Греції від 1979 р.); у 1986 р. – Іспанія та Португалія (Договір про вступ Іспанії та Португалії від 1985 р.); у 1995 р. – Австрія, Фінляндія та Швеція (Договір про вступ Австрії, Фінляндії та Швеції від 1994 р.); у 2004 р. – Чеська Республіка, Кіпр, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина та Словенія (Договір про вступ Чеської Республіки, Кіпру, Естонії, Угорщини, Латвії, Литви, Мальти, Польщі, Словаччини та Словенії від 2003 р.); у 2007 р. – Болгарія та Румунія (Договір про вступ Республіки Болгарія та Румунії від 2005 р.); а у 2013 р. – Хорватія (Договір про вступ Хорватії від 2012 р.) (див. табл. 1.)

Таблиця 1

Етапи розширення ЄС

Рік	Етап	Держави
1951	Договір про створення Європейського співтовариства вугілля та сталі	«Держави-засновники»: Франція, ФРН, Бельгія, Люксембург, Нідерланди та Італія
1973	Перше розширення	Велика Британія, Ірландія та Данія
1981	Друге розширення	Греція
1986	Третє розширення	Іспанія та Португалія
1995	Четверте розширення	Австрія, Фінляндія та Швеція
2004	П'яте розширення	Чеська Республіка, Кіпр, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина та Словенія
2007	Шосте розширення	Болгарія та Румунія
2013	Сьоме розширення	Хорватія

Джерело: складено автором

Висновки. Проблематика розвитку ЄС у напрямку більш тісної інтеграції від закінчення Другої світової війни і ті виклики, з якими стикається ЄС на цьому шляху особливо на сучасному етапі, була і залишається предметом і об'єктом постійних наукових досліджень. Процес об'єднання Європи полягав не лише в інтеграції різних сфер життя шляхом ухвалення так званих «договорів про заснування», а й в географічному розширенні його меж за рахунок вступу до Європейських Співтовариств/Європейського Союзу нових держав. Так, на станом на 2013 р. після

семи розширень ЄС нараховує вже 28 держав-членів, хоча державами-засновницями цього об'єднання були лише шість держав Західної Європи після Другої світової війни.

Однак дослідження майбутнього розвитку ЄС з точки зору відстрочки або й взагалі зняття з порядку денного питання більш тісної політичної інтеграції, а також реформування інститутів ЄС для вироблення більш ефективною та демократичною системи управління в Євросоюзі набуло особливої актуальності після розширення ЄС на Схід у 2004 р. і нератифікації

Конституції ЄС у 2005 р. Ці виклики ще більше загострилися після світової фінансової-економічної кризи та її негативних наслідків для ЄС.

Тому можна зробити висновок про те, що хоча процес розширення й інтеграції держав Західної Європи після Другої світової війни і до сьогодні мав еволюційний характер, але враховуючи виклики

ЄС на сучасному етапі внаслідок спроб подолання результатів економічної та політичної кризи, варто звернути увагу на однозначно невизначені перспективи його розвитку у найближчому майбутньому.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі полягають у аналізі теоретичних основ європейської інтеграції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Герасимчук Т. Ф. Країни Центральної Європи в політиці Європейського Союзу (1989-2004 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / Таміла Федорівна Герасимчук ; НАН України. Ін-т історії України. – К., 2005. – 23 с.
2. Голиков А. П. Международные экономические термины : словарь-справочник : [уч. пособие] / А. П. Голиков, П. А. Черномаз. – К. : Центр учебной литературы, 2008. – 376 с.
3. Кейданський К. Г. Регулювання процесів інтеграції національної економіки України до Європейського Союзу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.02.03 / К. Г. Кейданський ; Наук.-досл. екон. ін-т М-ва економіки та з питань європ. інтегр. України. – К., 2002. – 16 с.
4. Кіш С. Б. Країни Центральної Європи в системі міжнародних євроінтеграційних процесів (1991-2007 роки) : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.02 / Єва Бернатівна Кіш ; Держ. вищ. навч. закл. «Ужгород. нац. ун-т». – Ужгород, 2008. – 36 с.
5. Копійка В. В. Теоретичний та практичний виміри розширення Європейського Союзу : автореф. дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.04 / Валерій Володимирович Копійка ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2004. – 49 с.
6. Лаба О. В. Право Європейського Союзу та право України: теоретико-правові проблеми співвідношення та гармонізації (1991-2004 рр.) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Оксана Василівна Лаба ; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2005. – 21 с.
7. Микієвич М. М. Правові засади організації та діяльності Європейського Союзу у сфері зовнішньої політики та безпеки : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.11 / Михайло Миколайович Микієвич ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2007. – 40 с.
8. Муравйов В. І. Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.11 / Віктор Іванович Муравйов ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2003. – 38 с.
9. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. М. Горбатенко ; за ред. Ю. С. Шемчуненка, В. Д. Бабкіна, В. М. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К. : Генеза, 2004. – 736 с.
10. Сюр Н. В. Правова інтеграція України до Європейського Союзу : теоретико-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Наталія Вікторівна Сюр ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2006. – 20 с.
11. Common Market [Electronic Resource] // International Encyclopedia of the Social Sciences. – 2008. – Access mode : www.encyclopedia.com.
12. European Convention. Draft treaty establishing a Constitution for Europe. Adopted by consensus by the European Convention on 13 June and 10 July 2003. Submitted to the President of the European Council in Rome – 18 July 2003. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2003. – VIII. – 333 p.
13. European Union [Electronic Resource] // Encyclopedia of Management. – 2009. – Access mode : www.encyclopedia.com.
14. European Union [Electronic Resource] // Dictionary of American History. – 2003. – Access mode : www.encyclopedia.com.
15. Mikkelä H. Idea of Europe / H. Mikkelä [Electronic Resource] // New Dictionary of the History of Ideas – 2005. – Access mode : www.encyclopedia.com.
16. Single European Act // Official Journal of the European Communities. – L 169. – 29 June 1987. – Volume 30. – 30 p.
17. Treaty establishing the European Economic Community // [Eur-lex.europa.eu](http://eur-lex.europa.eu).
18. Treaty on European Union // Official Journal C 191. – 29 July 1992. – <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>.
19. Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and related acts // Official Journal C 340. – 10 November 1997. – <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11997D/htm/11997D.html>.
20. Treaty of Nice amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Communities and certain related acts // Official Journal C 80. – 10 March 2001. – <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/12001C/htm/12001C.html>.
21. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed in Lisbon, 13 December 2007 (2007/C 306/01) // Official Journal of the European Union. – C 306. – 17 December 2007. – Volume 50. – 230 p.

ANNOTATION

European integration of contemporary model began after World War II. The idea of European integration is not new, as thoughts of unification of the European continent were expressed by such prominent thinkers as Jean-Jacques Rousseau, Kant, and others. There is a need to emphasize that unification of the European continent after World War II has led to creation of the European Union in its current form, and it can be called the most successful and most studied attempt to European integration.

This research is based on the analysis of the constituent documents of the EU and results of researches of scientists from different branches of sciences. Still we note that the need remains in the characteristic of the process of enlargement and integration in Europe, paying attention on the current state of unification of the continent and the latest EU enlargement on the 1st of July, 2013. Hence, the aim of this paper is in the characterization of the process of enlargement and integration in Western Europe, which led to the current state of unification of the majority of the European continent in the European Union and its last expansion in 2013.

The process of European unification was not only in the integration of different areas of life by adopting the so-called «establishment treaties» that have been analyzed in the paper. It was also in the geographical expansion of its borders at the expense of new Member-States joining the European Community / European Union. Separate agreements, so-called «accession treaties», were concluded between the EU and new Member-State to meet this aim.

There is no limit on the number of its Member States in the founding EU documents. Moreover, practice indicates the continuation of attraction of new EU Member-States. So, the states of the Western Balkans are considered prospective EU Member-States in the second decade of the 21st century. First country of this region – Croatia became the 28th EU Member-State on the 1st of July, 2013. In addition, the candidate countries for accession to the EU (as of 2013) are Montenegro, Serbia, the Former Yugoslav Republic of Macedonia, Iceland and Turkey. Albania, Bosnia and

Herzegovina, and Kosovo are potential candidate countries to join European Union, which are recognized by the EU. Obviously, the expansion is an important part of the EU strategy, though this direction contains some challenges for sustainable development of the European Union.

Thus, the problem of the development of European Union towards closer integration of end of the Second World War and the challenges faced by European Union on this path especially at this stage of its development remains an object of scientific research. The process of unification of Europe was not only in the integration of different areas of life by adopting the so-called «establishment treaties», but also in the geographical expansion of its borders at the expense of new Member-States joining the European Community / European Union. So, as of 2013 the EU consists of already 28 Member-States after its seven enlargements, even though only six states of Western Europe were its Founding States after the Second World War.

However, studies of the future development of the EU in terms of delay or indeed removal from the agenda the issue of closer political integration and the reform of EU institutions to develop more efficient and democratic system of governance in the European Union became actual especially after EU Eastern enlargement in 2004 and failure of the ratification of the EU Constitution in 2005. These challenges are even more acute after the global financial and economic crisis and its negative consequences for the EU.

We can therefore conclude that although the expansion and integration of Western Europe after World War II to the present day was evolutionary in nature, but given the challenges of European Union at the current stage due to the attempts to overcome the results of the economic and political crisis, there is a need to pay attention to the uniquely uncertain prospects for its development in the foreseeable future.

Рецензенти: Багмет М. О., д.і.н., професор;
Дерега В. В., к.політ.н., доцент.

© Палагнюк Ю. В., 2014

Дата надходження статті до редколегії 05.09.2013 р.

ПАЛАГНЮК Юліана Вікторівна – кандидат політичних наук, доцент, докторант кафедри державної політики та менеджменту Інституту державного управління Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

Коло наукових інтересів: європейська інтеграція, державна політика євроінтеграційної стратегії України.